

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

С.В. Мітіна

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

*Методичні вказівки для підготовки
до практичних і семінарських занять студентів
для здобувачів закладів вищої освіти спеціальності «Психологія»*

Київ – 2024 рік

РОЗРОБНИК: доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук Світлана МІТІНА

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук Протокол № 19 від 13.06.2024

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологія особистості» є загальноосвітньою навчальною дисципліною, яка взаємопов'язана з такими дисциплінами, як філософія, загальна психологія, вікова психологія, соціальна психологія. Навчальна дисципліна «Психологія особистості» розкриває різноманітні наукові підходи, концепції і принципи вивчення особистості, які значною мірою поглиблюють розуміння природи особистості, її поведінки, що були розглянуті в курсі «Загальна психологія», є підґрунтям для подальшого вивчення курсу «Основи клінічної психології та патопсихології», «Основи консультування та психокорекції» забезпечуючи обґрунтування шляхів і умов ефективного психотерапевтичного впливу. Виходячи із професійної спрямованості курсу, особлива увага при вивченні дисципліни приділяється аналізу різних підходів, поглядів і позицій вчених щодо розвитку і формування особистості.

Метою вивчення дисципліни «Психологія особистості» є ознайомлення студентів з основними поняттями, категоріями, теоріями, концепціями психології особистості, дати їх в системній єдності, застосовуючи метод синтезу конструктивних ідей різних психологічних шкіл та напрямків.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Особистість як об'єкт наукових досліджень.

Особистість як міждисциплінарна категорія. Предмет і завдання психології особистості. Аналіз поняття «особистість». Базові категорії психології особистості: індивід, людина, суб'єкт діяльності, особистість. Методи дослідження особистості в психології. Сучасні напрями дослідження особистості: біогенетичний, соціогенетичний, персоногенетичний, культурно-історичний системно-діяльнісний, генетичний підхід.

Тема 2. Структура та механізми розвитку особистості.

Поняття «розвиток», «формування», «становлення» особистості. Загальні закони психічного розвитку: циклічність, кумулятивність, спрямованість і нерівномірність розвитку. Критичні та літичні періоди розвитку. Детерменанти розвитку: спадковість, активність, середовище. Чинники розвитку особистості. Поняття та механізми соціалізації.

Структура особистості. Динамічна функціональна психологічна структура особистості К.К.Платонова. Двовимірною горизонтально-вертикальною психологічною структурою особистості (Г.С. Костюк і П.М. Пелех). Тривимірною психологічною структурою особистості В.Рибалка.

Тема 3. Психодинамічний напрямок у вивченні особистості

Психоаналітична теорія особистості З. Фрейда. Структура особистості за З.Фройдом: Воно, Его, Супер-Его. Інстинкт життя та інстинкт смерті. Захисні механізми психики.

Аналітична психологія К. Юнга. Колективне несвідоме. Комплекси та архетипи особистості. Індивідуація як мотиваційна сила особистості. Самість.

Соціокультурна теорія особистості К. Хорні. Базальна тривога. Стратегії компенсації базальної тривоги. Невротичні потреби та невротична особистість. Напрямки орієнтації особистості.

Індивідуальна теорія особистості А. Адлера. Почуття та комплекс неповноцінності. Соціальний інтерес головне джерело розвитку особистості. Креативне-Я.

Епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона. Его-ідентичність. Стадії психосоціального розвитку.

Гуманістичний психоаналіз Еріха Фрома. Екзистенціальні потреби людини. Втеча від свободи. Соціальні типи характеру в теорії Е. Фрома

Тема 4. Біхевіористичний напрям у психології особистості

Загальна характеристика біхевіористичного напрямку Закон ефекту Едварда Торндайка. Закон суб'єктивної цінності підкріплення. Теорії оперантного навчання Б. Скіннера. Позитивне підкріплення. Закріплення через покарання. Камера Б.Скіннера. Респондентна та оперантна поведінка.

Соціально-когнітивна теорії особистості А. Бандури. Навчання через спостереження. Оперантне та викарне навчання. Види підкріплення. Самопідкріплення. Саморегуляція, самоконтроль, самоефективність.

Тема 5. Соціально-когнітивний підхід у дослідженні особистості

Теорія соціального навчання Джуліана Роттера. Потенціал поведінки та цінність підкріплення. Поняття локусу контролю. Характеристика особистості з інтернальним та екстернальним локусом контролю. Методика Дж.Роттера «Рівень суб'єктивного контролю (РСК)»

Теорія особистісних конструктів Джорджа Келлі. конструктивний альтернативізм Поняття та властивості особистісних конструктів. Типи особистісних конструктів. Імплицитний та емерджентний полюс конструкту. Основної постулат концепції Дж.Келлі.

Тема 6. Диспозиційний напрямок у психології особистості

Загальна характеристика диспозиційного напрямку. Риса як одиниця аналізу особистості. Загальні та індивідуальні риси. Диспозиційна теорія особистості Гордона Олпорта. Поняття та типи диспозиції. Пропріум. Пропріативні функції. Стадії розвитку пропріуму. Характеристика зрілої особистості за Г. Олпортом.

Теорія типів особистості Ганса Айзенка. Ієрархічна модель структури особистості. Інтроверсія – екстраверсія. Нейротизм – стабільність. Психотизм-супер-Его. Чотирьохрівнева ієрархічна система організації поведінки. Нейрофізіологічна основа суперрис. Опитувальник Г.Айзенка.

Структурна теорія рис особистості Раймонда Кеттела. Факторний аналіз Факторна вага. Маркування факторів. L-дані, Q-дані, QT-дані. Базові риси. Динамічні риси:атитюд, ерги, семи. 16-факторний опитувальник Р.Кеттела.

Тема 7. Гуманістичний напрямок у психології особистості

Загальна характеристика гуманістичного напрямку. Теорія самоактуалізації особистості Абрахама Маслоу. Ієрархію потреб особистості. Гуманістичні потреби. Дефіцитарна мотивація та мотивація зростання. Самоактуалізована особистість. Творчість.

Феноменологічна теорія особистості Карла Роджерса. Я-концепція. Безумовна позитивна увага. Повноцінно функціонуюча особистість. Екзистенціальний спосіб життя. Креативність Обумовлена позитивна увага. Непристосована особистість. Клієнтцетрована терапія.

Тема 8. Погляди екзистенціалістів на природу особисті

Екзистенціальне розуміння особистості. Екзистенційна психологія Ролло Мея. Любов і смерть, бажання та воля. “Буття-в-світі” і небуття. Проблема відчуження людини в сучасному світі. Нормальна та невротична тривога. Чотири види любові: секс, ерос, філія, альтруїстична любовь.

Особистість у логотерапії Віктора Франкла. Сенс життя, Прагнення до сенсу, пошук логусу. Свобода волі та відповідальність за власне життя. Екзистенційна фрустрація. Над-смісл, сенс буття. Проблема нудьги та нужденості сучасної людини.

Тема 9. Погляди вітчизняних учених на психологічну природу особистості

Проблема розвитку особистості в теорії Г. С. Костюка. Діяльнісній підхід, онтогенетичний розвиток. Структуру особистості, свідомість і самосвідомість, спрямованість і діяльність особистості.

Концепція особистості в контексті раціогуманізму Г.О. Балла. Раціогуманізм, гармонійний розум, раціогуманістична орієнтація особистості. Інтегративно-особистісний підхід до розуміння особистості. Раціоналізм, гуманізм, культура.

Теорія особистісного життєконструювання Т.М.Титаренко. Життєвий світ особистості. Життєвий шлях і життєва криза. Життєвий вибір як рушійна сила індивідуальної світобудови. Життєві завдання та життєві перспективи. Життєві домагання як соціально-психологічний механізм життєконструювання особистості. Зріла та інфатильна особистість.

Генетико-психологічна теорія особистості С.Д. Максименко. Феномени нужди і любові як умови розвитку особистості. Генетико-психологічні грані структури особистості. Цілісність і унікальність особистості. Ортогенез. Відкритість і незавершеність особистості.

Дослідження особистості у психологічній герменевтиці Н.В. Чепелевої. Наратив. Інтегративно-екзистенційне трактування особистості у роботах О.В. Завгородній. Особистість к контексті глибинної психології Т.С.Яценко.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1. Порівняльний аналіз психоаналітичної теорії особистості Зігмунда Фрейда та аналітичної теорії Карла Густава Юнга (2ч.).

I. Обговорення теоретичних питань

1. Співставлення розуміння несвідомого в теорії Юнга і теорії Фрейда.
2. Структура особистості в теорії Юнга і теорії Фрейда.
3. Психосексуальні стадії розвитку особистості в теорії З.Фрейда.
4. Інстинкт життя та інстинкт смерті.
5. Природа тривоги та внутрішнього конфлікту особистості.
6. Захисні механізми психіки (З.Фрейд).
7. Індивідуальне та колективне несвідоме в теорії К.Юнга.
8. Комплекси та архетипи особистості в аналітичній теорії К. Юнга
9. Індивідуалізація як мотиваційна сила розвитку особистості.
10. Концепція екстраверсії та інтроверсії.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах)

Завдання 1.

Фрейд порівнював співвідношення «Я» і «Воно» із конем і вершником. Вершник повинен стримувати і направляти коня, інакше він сам може загинути, але рухається вершник тільки завдячуючи коню.

Який із символів «Я» чи «Воно» втілював Фрейд у образі вершника, а який у образі коня?

Завдання 2.

З якими захисними механізмами пов'язані наступні вчинки і способи поведінки людей:

1. Під час масового соціологічного дослідження дорослим людям задали питання, чи переконливо подіяли на них матеріали преси, у яких лікарі доводять, що паління призводить до захворювання на рак легенів. Позитивну відповідь дали 68% людей, які не палять і лише 14% тих, які палять.
2. «...Маслова ніколи не згадувала про Нехлюдова. Це було дуже боляче. Навіть у снах вона ніколи не бачила Нехлюдова. Їй потрібно було забути про все, щоб не стати безумною...»
3. Хлопчик хоче бути схожим на батька і тим самим заслужити його любов і повагу.
4. Людина похилого віку, яка у свій час не мала змоги навчатись у ВНЗ, при першій нагоді демонструє свою зневагу до вищої освіти.
5. В Японії у коридорах фірм стоїть макет начальника. Підлеглі можуть підійти і висловити усе, що вони про нього думають, навіть побити макет.
6. Працівник, який вчасно не підготував важливий звіт, виправдовує свою затримку, звинувачуючи деяких колег.
7. Родіон Розкольников, герой роману Ф. Достоевського «Злочин і покарання», виправдовує вбивство старої лихварки тим, що жертва – мерзенна людина і гроші їй не потрібні.
8. Підлеглий постійно забуває прізвище свого начальника.

9. Підлеглий, якого часто тероризує начальник, деспотично поводить у власній сім'ї.
10. Студент, який погано склав черговий іспит, заспокоює себе тим, що звинувачує викладача в надлишковій прискіпливості саме до нього.
11. Підліток, якого на уроці насварила вчителька, під час перерви почав знущатись над слабшим однокласником.
12. Колеги, які посварились декілька років тому, не розмовляють, не вітаються і стараються навіть не дивитись один на одного.

III. Лабораторна робота.

Виконання методики «Механізми психологічного захисту»

(Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. 274с. Додаток А.1, С.245-248).

Мета: діагностика механізмів психологічного захисту. Вимірюються вісім видів захисних механізмів: витіснення, заперечення, заміщення, компенсація, гіперкомпенсація, проєкція, раціоналізація і регресія. Кожному з цих захисних механізмів відповідають твердження, які характеризують особистісні реакції людини у різних ситуаціях. На основі відповідей будується профіль захисної структури досліджуваного.

Інструкція: кожне твердження Ви повинні оцінити з позиції «так» чи «ні», в залежності від того, що більше відповідає Вашим особистісним якостям. Найбільш цікавою є Ваша перша реакція.

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. – С.23-37.
2. Копець Л. В. Психологія особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 458 с.
3. **Мітіна С.В. Психологія особистості:** навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.25-34.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.17-22.

Семінар 2. Порівняльний аналіз соціокультурної теорії особистості К. Хорні та теорії особистості Альфреда Адлера (2г.).

І Питання для обговорення

1. Основні положення теорії К. Хорні відносно природи людини.
2. Поняття базальної тривоги та причини її обумовлюючи.
3. Стратегії компенсації базальної тривоги.
4. Як пояснює К. Хорні відмінності між нормальною та невротичною особистістю з позиції невротичних потреб?
5. Типи особистості відповідно до стратегії подолання тривоги .
6. Креативне-Я в теорії особистості А. Адлера.
7. Індивідуальний стиль життя. Типи особистості відповідно до стилю життя.

II. Виконання практичних завдань.

Завдання 1.

Які існують емпіричні докази того, що порядкова позиція дитини в структурі родини є важливим фактором, який приймає участь у формуванні стиля життя? Наведіть приклади.

Література:

1. Копець Л. В. Психологія особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 240-252; 258-267.
2. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2007. С.43 – 50.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.42-50.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.22-26.

Семінар 3. Епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона. Гуманістичний психоаналіз Е. Фрома (2г.)

I Питання для обговорення

1. Основні положення Еріксона відносно природи людини.
2. Характеристика епігенетичного принципу Е. Еріксона
3. Характеристика кризи еґо-ідентичності та засоби виходу з неї.
4. Основні стадії психосоціального розвитку Е: Еріксона
5. Вплив культури на розвиток «Еґо» на різних стадіях його вікового розвитку.
6. Еґо-Ідентичні та Еґо-неідентичні особистості: порівняльні психологічні портрети.
7. Основні положення концепції Е.Фрома.
8. Психологічні механізми втечі від свободи в концепції Е. Фрома.
9. У чому мотиваційна сила особистості за Е. Фромом
10. Екзистенціальні потреби людини.
11. Соціальна типологія характерів в теорії Е. Фрома

II. Робота зі словником.

Розкрити зміст таких понять: еґо-психологія, епігенетичний принцип, еґо-ідентичність, еґо-інтеграція.

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.37-47.
2. Копець Л. В. Психологія особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
3. **Мітіна С.В. Психологія особистості:** навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.51-60.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. – С.28-30.

Семінар 4. Біхевіоральний напрямок у дослідженні особистості. Соціально-когнітивна теорія особистості А. Бандури (2г.)

I Питання для обговорення

1. Особистість з точки зору біхевіорального напрямку.
2. Основні положення теорії оперантного наочіння Б. Скіннера.
3. Основні принципи соціально-когнітивної теорії особистості А. Бандури
4. Наочіння через спостереження.
5. Оперантне та викарне наочіння.
6. Види подкрєплення.
7. Поняття саморегуляція, самоконтрль, самоєфективність.
8. Порівняння аналіз зору А. Бандури з поглядами Б. Скіннера на поведінку особистості.

II. Робота зі словником.

Розкрити зміст таких понять: біологічно зворотний зв'язок, біхевіоральна терапія, оперантне наочіння, оперантна поведінка, самоконтрль, тренування впевненості в собі, психологічна ситуація, самопідкріплення, потреба, процес уваги, навчання через спостереження.

Література.

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.112- 130.
2. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2007. С.37 – 56.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.65-74.
4. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая. Т.М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. С.157-158.
5. Семиченко В. А. Психологія особистості. Київ: Видавець Ешке О.М., 2001. С.56-75.
6. Столяренко О. Б. Психологія особистості: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.26-28.

Семінар 5. Теорія соціального наочіння Джуліана Роттера та теорія особистісних конструктів Джорджа Келлі (2 г.).

I Питання для обговорення

1. Основні поняття та принципи теорії соціального наочіння Дж.Роттера.
2. Потенціал поведінки та цінність підкрєплення.
3. Поняття локусу контроля.
4. Порівняльна характеристика особистості з інтернальним та екстернальним локусом контролю
5. Поняття та властивості особистісних конструктів.
6. Типи особистісних конструктів та їх зв'язок з типами мислення.
7. Основної постулат концепції Дж.Келлі та висновки з него.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання 1.

Виберіть специфічний аспект вашої поведінки, який ви б хотіли змінити – дещо, що ви хотіли б почати робити (наприклад, фізичні вправи), чи, навпаки, припинити (палити, лінуватись, багато їсти). Базуючись на теорії соціального на учіння Джуліана Роттера опишіть, як Ви могли б використати п'ять основних кроків самоконтролю для того, щоб викликати позитивні зміни у вашій поведінці. До кожного кроку наведіть конкретні приклади.

Завдання 2.

У поданому тексті безсистемно перераховані психологічні ознаки когнітивно простої та когнітивно складної особистості за теорією Дж. Келлі. Розподіліть подані характеристики за типами когнітивних особистостей: помічають тонкі нюанси поведінки інших людей, розглядають інших людей та довколишній світ на основі невеликої кількості категорій (конструктів), їхні уявлення про інших складні та диференційовані, володіють бідним репертуаром соціальних ролей, не ігнорують різноманітні суперечності у характері особистості, характеризуються недиференційованими уявленнями про важливі об'єкти, мають усталені погляди щодо інших людей, ігнорують інформацію, яка суперечить їхнім уявленням. прості в спілкуванні, використовують велику кількість категорій і високо диференційовану систему конструктів. Чітко розрізняють себе та інших, не помічають відмінностей між собою та іншими людьми, розглядають людей з множини точок зору, їхні соціальні прогнози надійні, прагнуть знайти підтвердження тому, що інші схожі на них, їхні соціальні прогнози неефективні.

Завдання 3.

Замість крапок вставте у текст пропущені слова, які допоможуть Вам краще зрозуміти теорію «особистісних конструктів» Дж.Келлі.

Більшість людей шукають друзів і коханих серед тих, чия..... складність відповідає їхнім власним показникам. Когнітивно..... люди оточують себе менш складними людьми, а когнітивно..... прагнуть перебувати в товаристві більш софістикованих людей.

З віком люди стають більш когнітивно, і, відповідно, з віком ускладнюється і Я-концепція особистості. Когнітивна —бажана адаптивна риса, однак вона не є єдиним критерієм адаптивної конструктної системи. Здоровий розвиток особистості спирається на інтеграцію різноманітних конструктів.

Завдання 4.

Якби вам потрібно було вибрати лише одне слово для характеристики власної особистості, що це було б за слово? Напишіть його. Тепер напишіть протилежне до нього. Чи можете ви визначити, яку роль грає цей конструкт в тому, як ви інтерпретуєте події у різних сферах вашого життя (наприклад, особисті взаємини, школа, робота)?

Завдання 5.

Аналізуючи події, що відбуваються у вашому житті або в житті близької вам людини, визначте функціонування особистісних конструктів, що призводять до вашого психологічного травмування або, навпаки, до

підсилення особистісного потенціалу. Визначте конструкти подібного типу та наслідки їх функціонування в осіб, що з вами найбільше спілкуються.

III. Лабораторна робота.

Виконання методики «Діагностика локусу контролю особистості за методикою РСК (рівень суб'єктивного контролю)»

Інструкція: Оцініть ряд тверджень, що стосуються певних життєвих ситуацій.

На кожне запитання можна дати відповідь «так» чи «ні». Працюючи з опитувальником слідкуйте, щоб номер вашої відповіді збігався з номером твердження. Довго не розмірковуюйте, давайте відповідь за вашим першим враженням.

Література.

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.130-137.
2. Дуткевич Т. В., Яцюк В. А. Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій та практикум): Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Друк ПП Буйницький О. А., 2006. С. 176–181.
3. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2007. С.37 – 56.
4. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.78-90.
5. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.60-62.

Семинар 6. Диспозиційний напрямок дослідження особистості. Теорія Гордона Оллпорта (2г).

I Питання для обговорення

1. Загальна характеристика диспозиційного напрямку у психології особистості.
2. Дайте визначення поняттю “особистість” за Г. Оллпортом.
3. Проаналізуйте концепцію рис особистості за Г. Оллпортом.
4. Поняття та типи диспозиції.
5. Проаналізуйте поняття «пропріум».
6. Стадії розвитку пропріуму за Г. Оллпортом?
7. Охарактеризуйте зрілу особистість за Г. Оллпортом.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання.

Перерахуйте шість характеристик «зрілої особистості». Як ці характеристики відповідають Вашому власному уявленню про складові здорової особистості. Чи можете Ви назвати деяку особливість, яка могла би бути у здорової особистості, але є не сумісною з шести характеристиками Г. Оллпорта?

III. Лабораторна робота.

Виконання методики «Хто-Я?» М. Куна – Т. Макпартленда.

Мета: «Усвідомлення основних особистісних рис у різноманітні соціальних ролей»

Інструкція. Протягом 10 хв. дайте 20 варіантів відповідей на запитання, яке ви самі собі ставите: «Хто я?». Нижче запишіть найпершу відповідь, яка спала вам на думку. Записуйте в тому порядку, в якому варіанти виникають у вашій свідомості, не замислюючись над їх послідовністю, граматиною або логікою, не оцінюючи їх за параметрами «добре» чи «погано».

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.86 -96.
2. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2007. С.40 – 45.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020.С.90-98.
4. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. Київ: Вища школа, 2004. С. 249–251.
5. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.30-34.

Семінар 7. Теорія типів особистості Ганса Айзенка та структурна теорія рис особистості Раймонда Кеттела (4г.).

I Питання для обговорення.

1. Основні положення теорії типів особистості Г. Айзенка.
2. Ієрархічна модель структури особистості.
3. Типи особистості, їх характеристика
4. Інтроверсія – екстраверсія. Нейротизм – стабільність
5. Нейрофізіологічна основа суперрис.
6. Підхід до особистості з позиції факторного аналізу.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання 1.

Чим відрізняються підходи Г. Оллпорта, Г. Айзенка і Р. Кеттела до класифікації рис особистості? Наведіть приклади, які ілюструють розуміння кожного з цих теоретиків терміна «риси особистості». Чи погоджуються ці троє теоретиків з тим, що поведінка людини визначається взаємодією рис особистості з ситуацією.

Завдання 2.

Чи погоджуєтесь Ви з Г. Айзенком у тому, що за основні особливості людської поведінки відповідальні головним чином три основні риси (типи) індивіда? Чи погоджуєтесь Ви, що індивідуальні варіації у кожному діапазоні рис відображають нейрофізіологічні відмінності?

Завдання 3.

У поданому нижче тексті безсистемно перераховані основні риси психологічних типів, виділені Г.Айзенком. Ви повинні сформувавши групу із чотирьох учасників, розподілити між собою завдання, проаналізувати текст і заповнити таблицю за поданою формою.

Текст: Спокійний, врівноважений, ранимий, неспокійний, товариський, контактний, пасивний, тихий, турботливий, уважний, песимістичний, замкнутий, неконтактний, лідер, безтурботний, веселий, оптимістичний, активний, імпульсивний, надійний, контрольований, миролюбивий, легко піддається змінам настрою, тривожний, ригідний, розсудливий, поступливий, реактивний, балакучий, агресивний, збудливий, непостійний.

	Стабільний	Невротичний
Інтроверт		
Екстраверт		

III. Лабораторна робота.

Виконання методики Г. Айзенка (екстраверсія-інтроверсія, нейротизм-стабільність).

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.104 -112.
2. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.98-114.
3. Семиченко В. А. Психологія особистості / В. А. Семиченко – К.: Видавець Ешке О.М., 2001. С. 42-55.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.34-36.

Семінар 8. Гуманістичний напрям у психології особистості. Теорія самоактуалізації Абрахама Маслоу (2г.).

I Питання для обговорення

1. Загальна характеристика гуманістичного напрямку.
2. Основні положення теорії А.Маслоу відносно природи людини.
3. Охарактеризуйте ієрархію потреб за А.Маслоу.
4. В чому полягають відмінності дефіцитарної мотивації та мотивації зростання.
5. Характеристики самоактуалізованої особистості.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання1.

Опишіть особистісні риси самоактуалізованих людей та поясніть щодо кожної риси, які індивідуальні відмінності існують між самоактуалізованими людьми. У чому полягають причини відсутності самоактуалізації?

Завдання2.

Максим майже дві доби не спав, готуючись до захисту проекту. Йому дуже хотілось продемонструвати свої здібності і вразити однокурсників та викладачів. Але, зненацька у нього пропав увесь інтерес до роботи. Йому

хотілось тільки одного – спати. Поясніть, базуючись на ієрархічній моделі потреб А. Маслоу, що ж відбулось із мотивацією Максима.

Як Ви оцінюєте ієрархічну теорію потреб Абрахама Маслоу? Чи має сенс його точка зору для розуміння Вами Вашої власної поведінки і поведінки інших людей?

III. Лабораторна робота.

Виконання методики «Діагностика рівня задоволення основних потреб» (За: В. А. Семиченко. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. – К. Милленниум, 2004. – С. 127–130)

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.47 -60.
2. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2007. С.45 – 50.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.114-125.
4. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. Київ: Вища школа, 2004. С. 127-130.
5. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.36-38.

Семінар 9. Феноменологічна теорія особистості Карла Роджерса (2г.).

I Питання для обговорення

1. Керуючий мотив у житті: тенденція актуалізації К. Роджерса
2. Феноменологічна позиція К. Роджерса.
3. Я-концепція та її розвиток
4. Поняття повноцінно функціонуючої особистості.
5. Сутність клієнтцентрованої терапії.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання 1.

Карл Роджерс стверджує, що основний бар'єр, який заважає людям спілкуватись, – це природна тенденція обговорювати, оцінювати, схвалювати чи засуджувати поведінку чи твердження інших. Тому одним із принципів клієнтцентрованої терапії є безоціночне сприйняття клієнта і його проблем. Психологу рекомендується орієнтуватись на норми клієнта, а не на загальноприйняті норми поведінки у тій чи іншій ситуації.

Як Ви думаєте, чи можна практику безоціночного сприйняття іншої людини перенести в ситуацію повсякденного спілкування людей?

III. Лабораторна робота.

Виконання методики «Виявлення стилю самоактуалізації». (За В. А. Семиченко. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. – Київ: Вища школа, 2004. – С. 253).

Література:

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. С.67 -74.
2. Максименко С.Д. Психологія особистості / С.Д. Максименко, К.С. Максименко, М.В.Папуча. Київ: ТОВ «КММ», 2007. С.50 – 57.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.125-131.
4. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. Київ: Вища школа, 2004. С. 127-130.
5. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С.52-54.

Семінар 10. Екзистенційні теорії особистості (Ролло Мей, Віктор Франкл) (2г.).

I Питання для обговорення

1. Особистість у логотерапії Віктора Франкла.
2. Прагнення до сенсу, сенс життя в теорії В.Франкла.
3. Екзистенційна психологія Ролло Мея.
4. Свобода волі в теорії В.Франкла і теорії Р.Мея.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах).

Завдання1.

Як Ви розумієте твердження Віктора Франкла: «Насправді людині потрібний не стан рівноваги, а радше боротьба за якусь мету, гідну її». Поясніть, чому в сучасному суспільстві нудьга стає більшою проблемою ніж нужденність

Завдання2.

У поданому нижче тексті безсистемно перераховані основні поняття провідних гуманістичних теорій особистості. Проаналізувати текст і заповнити таблицю за поданою формою.

Текст: Логос, самоактуалізація, цінності переживання, інструментальні риси, гуманістичні потреби, самооцінка, клієнтцентрована терапія, основні риси, цінності творчості, «Я-концепція», смисл життя, мотивація, екзистенціальна фрустрація, цінності ставлення, фізіологічні потреби, логотерапія, феноменальне поле особистості, свобода волі, повноцінно функціонуюча особистість, непристосована особистість.

А. Маслоу	К. Роджерс	В. Франкл	Р. Мей

Література:

1. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.131-137.
2. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая. Т.М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.
3. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С.54-57.

Семінар 11. Погляди вітчизняних учених на психологічну природу особистості (2г.).

І Питання для обговорення

1. Теорія розвитку особистості Г. С. Костюка.
2. Концепція особистості в контексті раціогуманізму Г.О. Балла.
3. Теорія особистісного життєконструювання Т.М.Титаренко
4. Дослідження особистості у психологічній герменевтиці Н.В. Чепелевої.
5. Інтегративно-екзистенційне трактування особистості (О.В. Завгородня)
6. Особистість к контексті глибинної психології Т.С.Яценко.
7. Змістовні ознаки особистості у генетичної психології С.Д.Максименко

ІІ. Робота зі словником.

Розкрити зміст таких понять: : генетична психологія, раціогуманізм, гармонійний розум, життєвий світ, життєвого шлях, життєвий вибір, життєві домагання, життєконструювання, наратив, життєві завдання.

Література:

1. Балл Г. А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии. Київ,1993. 32 с.
2. Максименко С.Д., Зливков В.Л., Кузікова С.Б. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. – С.17-107.
3. Мельничук О.Б, Пасічняк Р.Ф., Вольнова Л.М. Психологія особистості: Хрестоматія: Навч. посіб. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. 532 с.
4. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. С.146-172.
5. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая. Т.М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.
6. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2006. 382 с.

5. Завдання самостійної роботи

5.1. Написання есе, конспектування додаткової літератури з курсу, складання кросворду, таблиць, схем, розроблення навчальних тестових завдань, підготовка повідомлення з зазначених тем (обов'язково для всіх студентів).

№ теми	Назва теми самостійної роботи	Навчальна діяльність
1.	Написати есе на тему: «Моє розуміння поняття "особистість". Яку людини можна вважати особистістю» Розкрити тему на прикладі відомих історичних діячів або письменників.	Написання есе

2.	Проаналізувати взаємозв'язок біологічних і соціальних чинників розвитку особистості. <i>Результати подати у вигляді структурно-логічної схеми.</i>	Скласти структурно-логічну схему.
3.	«Психоаналітичні теорії особистості» скласти кросворд по темі.	Скласти кросворд на задану тему (20-25 слів)
4.	Аналіз відмінності між нормальною та невротичною особистістю з позиції концепції невротичних потреб К.Хорні. <i>Результати подати у вигляді таблиці.</i>	Скласти таблицю.
5.	Прочитати та проаналізувати одну (за бажанням) із найвідоміших наукових прац Е. Фрома, («Втеча від свободи» (1941), «Мистецтво любити» (1956), «Анатомія людської деструктивності» (1973), «Мати чи бути» (1976); визначити основні ідеї та принципи.	Аналіз праці
6.	Порівняльний аналіз точки зору А. Бандури з поглядами Б. Скіннера на особистість. <i>Результати подати у вигляді таблиці.</i>	Скласти таблицю.
7.	Грунтуючись на теорію особистості Дж. Роттера проаналізуйте процес поведінкового самоконтролю. Наведіть власний приклад. <i>Результати аналізу викладіть у формі письмового звіту.</i>	Письмовий самозвіт.
8.	Проаналізуйте погляди Дж. Келлі відносно соціальних відношень та особистісних конструктів.	Підготувати повідомлення
9.	Виберіть будь-яку людину, яку Ви добре знаєте і перерахуйте її суттєво важливі індивідуальні характеристики (грунтуючись на теорію особистості Г.Олпорта). Чи є ці характеристики тим, що Г. Олпорт розуміє як «центральні диспозиції»? Чим корисна концепція центральних диспозицій у повсякденному житті?	Дати аргументовану відповідь на питання.
10.	Порівняльний аналіз підходів Г. Олпорта, Р. Кеттелла та Г. Айзенка щодо класифікації рис особистості. <i>Результати подати у вигляді таблиці.</i>	Скласти таблицю.
11.	Виконання методики «П'ять рис особистості» (За: Дуткевич Т. В., Яцюк В. А. Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій та практикум): Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Друк ПП Буйницький О. А., 2006. – С. 196–201).	Письмовий самозвіт.

	Провести діагностику, написати аналіз отриманих результатів, короткий висновок. <i>П'ятифакторна модель структури рис особистості допомагає створити повний психологічний портрет особистості, усі п'ять рис відзначаються достатньою стабільністю в житті дорослої людини.</i>	
12.	Ваша думка щодо ієрархічної теорії потреб Абрахама Маслоу. Чи має сенс його точка зору для розуміння Вами Вашої власної поведінки і поведінки інших людей?	Дати аргументовану відповідь на питання
13.	Виконання методики «Виявлення стилю самоактуалізації». Провести діагностику, написати аналіз отриманих результатів, короткий висновок. (Методика див. Додаток А.5. стр. 266-268. Мітіна С.В. Психологія особистості: Навчально-методичний посібник).	Письмовий самозвіт.
14.	Сучасні вітчизняні теорії особистості. Складіть перелік теорій особистості сучасних вітчизняних науковців. Вказати назву теорії, автора, ключові поняття.	Скласти перелік сучасних вітчизняних теорій особистості

5.2. Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) (*за бажанням на вибір студентів написати реферат або зробити презентацію на одну із запропонованих тем*).

Теми рефератів (або презентації):

1. Теорія когнітивного диссонанса: Л.Фестингер.
2. Підхід З. Фрейда до тлумачення сновидінь.
3. Персонологічна теорія особистості: Г.Мюррей.
4. Гуманістичний психоаналіз Е.Фромма, основні положення і принципи.
5. Психодраматична рольова теорія особистості: Я.Л. Морено.
6. Факторна теорія особистості: Дж. Гілфорд.
7. Концепція особистості в контексті раціогуманізму Г.О. Балла.
8. Генетико-психологічна теорія особистості С.Д. Максименко.
9. Дослідження особистості у психологічній герменевтиці Н.В. Чепелевої.
10. Інтегративно-екзистенційне трактування особистості (О.В. Завгородня)
11. Особистість в контексті глибинної психології Т.С. Яценко.
12. Структура личности и ее становление в процессе индивидуального развития человека (Б.Г. Ананьев).
13. Вплив біологічних і соціальних чинників на формування особистості.
14. Екзистенційна теорії особистості. Ролло Мея.
15. Особистість у логотерапії Віктора Франкла.
16. Особистість з позиції транзактного аналізу Е. Берна.
17. Теорія особистості в структурному психоаналізі: Жака Лакана.
18. Стимул-реактивна теорія особистості: Дж. Доллард, Н. Міллер.
19. Теорія особистості у психоаналітичній селф-психології: [Хайнц Кохут](#)

20. Теорія особистості міжособистісного психоаналіза Г.С. Саллівана.

V. Завдання для самоконтролю

5.1. Завдання для самоконтролю до 1-го розділу

1. Особистість – це:

а) свідомий індивід, який займає певне положення у суспільстві і виконує певну суспільну роль;

б) людина, яка має тверді переконання;

в) біологічна істота, яка належить до класу ссавців;

г) людина, яка має високий соціальний статус.

2. Індивід – це:

а) окремо взятий представник людського роду;

б) біологічна істота;

в) представник певної спільноти;

г) сукупність особливостей, які відрізняють одну людину від інших.

3. Світогляд – це:

а) норма поведінки, що склалася історично;

б) система знань, уявлень, переконань про світ, дійсність.

в) особливі способи відображення дійсності;

г) властивість високоорганізованої матерії.

4. Особистістю людина:

а) народжується;

б) формується в процесі взаємодії з соціальним оточенням;

в) формується під впливом навчання;

г) формується у діяльності.

5. Факторами становлення особистості є:

а) лише спадковість

б) лише середовище;

в) спадковість та соціум;

г) кліматичні умови.

6. Спрямованість особистості – це:

а) процес безперервного прийняття рішень на основі зважування альтернатив поведінки;

б) стійке й вибіркоче прагнення особистості до життєво значущих об'єктів;

в) прагнення людини досягти певного результату, який би підтвердив особисту першість;

г) усталена система найважливіших цільових програм особистості, яка стосується діяльності, поведінки та спілкування.

7. Психологічні властивості особистості – це:

а) вроджені властивості, які мають ситуативний характер;

б) відносно постійні, стійкі властивості, які формуються в процесі індивідуального життя і діяльності;

в) риси особистості, які виявляють стійке вибіркоче ставлення

особистості до навколишнього;

г) людські задатки, риси темпераменту і характеру.

8. Система всіх видів спонукань (потреби, мотиви, цілі, установки), які регулюють поведінку і діяльність людини, утворюють сферу:

а) структури особистості;

б) самосвідомості;

в) мотивації;

г) домагань.

9. Вітчизняна психологія стверджує, що джерелом активності особистості є:

а) вроджені інстинкти, спільні з тваринними предками;

б) потреби, які не є вродженими, а виникають і розвиваються у процесі взаємодії людини з соціальним середовищем;

в) вроджена потреба у самоствердженні.

10. До складу когнітивного компоненту самосвідомості входять:

а) самосвідомість, уявлення про власні якості, можливості;

б) амоставлення, самоповага, самолюбство;

в) самооцінка, саморегуляція.

5.2. Завдання для самоконтролю до 2-го розділу

1. А. Адлер вважав, що:

а) мета поведінки людини не міняється протягом життя, змінюється система відношень;

б) мета поведінки людини міняється протягом життя, але не змінюється система відношень;

в) мета поведінки людини і система відношень міняється протягом життя;

г) мета поведінки людини і система відношень не міняється протягом життя

2. За З. Фройдом, психіка людини складається із таких структурних компонентів:

а) свідоме, передсвідоме, підсвідоме

б) напівсвідоме, свідоме

в) свідоме, підсвідоме

г) свідоме, напівсвідоме, підсвідоме

3. Який архетип Юнг пов'язував з досягненням самореалізації у зрілому віці:

а) аніма

б) тінь

в) самість

г) персона

4. Універсальні образи і символи, які містяться в колективному несвідомому, спонукають індивідуума переживати певні почуття і міркувати певним чином стосовно даного об'єкту або ситуації (за Юнгом):

а) конструкт

б) архетип

в) гештальт

г) формула

5. Соціальна типологія характерів представлена в теорії:
- а) К.Хорні
 - б) Е. Еріксона
 - в) К.Г. Юнга
 - г) Е. Фромма;
6. У якій стадії психосексуального розвитку розвивається комплекс Едіпа чи Електри (за З.Фройдом)
- а) латентна
 - б) анальна
 - в) оральна
 - г) генітальна
7. Специфічна психічна енергія, яка лежить в основі всіх сексуальних проявів індивіда:
- а) катарсис
 - б) автоеротизм
 - в) імпульс
 - г) лібідо
8. Термін, яким позначається фаза дитячого сексуального життя, протягом якої використовуються різні способи статевого задоволення за допомогою частин власного тіла, а сторонній об'єкт виявляється цілком відсутнім (за З.Фройдом):
- а) латентна
 - б) підліткова
 - в) оральна
 - г) генітальна
9. Термін, яким позначається найбільш важлива, змістовна і обширна система психіки, у тому числі суперечливі, неусвідомлювані «первинні» потяги, інстинкти, бажання, думки тощо:
- а) свідомість
 - б) несвідоме
 - в) передсвідоме
 - г) надсвідоме
10. Поняття комплексу неповноцінності розглядається у теорії:
- а) К.Хорні
 - б) З.Фрейда
 - в) К.Юнга
 - г) А. Адлера.
11. Які з понять найбільше співвідносяться з поняттям Самість (за К.Г. Юнгом):
- а) самоактуалізація
 - б) цілісність
 - в) досягнення вершини успіху
 - г) самовиховання
12. П'ять основних екзистенційних потреб особистості розглядається у теорії:
- а) К.Хорні

- б) А. Адлера
 - в) К.Г. Юнга
 - г) Е. Фромма;
13. Одна з архетипічних фігур, яка, за К.Юнгом, пояснює цілістість особистості:
- а) тінь
 - б) самість
 - в) аніма/анімус
 - г) персона
14. Термін, введений А. Адлером, для позначення усіх видів фізичних, духовних чи соціальних недоліків – реальних чи уявних:
- а) почуття неповноцінності
 - б) компенсація
 - в) гіперкомпенсація
 - г) почуття власної недостатності
15. Хто з дослідників розглядав процес індивідуації, як наближення Его до Самості:
- а) К.Хорні
 - б) Е. Еріксон
 - в) К.Г. Юнг
 - г) Е. Фромм;
16. Неусвідомлювані тенденції індивіда до саморуйнування і повернення в неорганічні стани, потяг до смерті (в теорії психоаналізу):
- а) катарсис
 - б) танатос
 - в) комплекс
 - г) лібідо
17. Мотиваційна сила особистості, – це конфлікт між двома прагненнями – до свободи та безпеки, вважав:
- а) З. Фройд
 - б) Е. Еріксон
 - в) Е. Фромм
 - г) А.Адлер.
18. Хто з дослідників описав наступні типи особистості –уникаючий, керуючий, беручий та соціально-користний тип:
- а) К.Хорні
 - б) А. Адлер
 - в) К.Г. Юнг
 - г) Е. Еріксон.
19. Особлива психологічна інстанція, цілком неусвідомлювані бажання і потяги:
- а) самість
 - б) супер-Его
 - в) Ід
 - г) Его

20. Спеціальна регулятивна система стабілізації особистості, спрямована на усунення чи зведення до мінімуму почуття тривоги, пов'язаного з усвідомленням конфлікту – це: а) Я-концепція
б) механізм психологічного захисту
в) Я-образ
г) фрустрація
21. Розуміння неврозу за К. Хорні:
а) набір захисних реакцій на базову тривогу
б) емоційна реакція дитини на поведінку оточуючих
в) фундаментальна емоція дитинства
г) психологічний захисний механізм особистості
22. Найважливіший внесок Е. Еріксона в психологію особистості:
а) описав та представив таке особистісне утворення, як почуття ідентичності
б) виділив структуру особистості, розглядаючи свідомі і несвідомі сторони психіки
в) розвинув вчення про самоактуалізовану особистість
г) розробив теорію захисних механізмів особистості
23. Хто з дослідників виділив три основні моделі поведінки: "прагнення до людей", "прагнення від людей", "прагнення проти людей"?
а) К.Хорні
б) З.Фройд
в) К.Юнг
г) А. Адлер.
- 24.Що є центром особистості в теорії К.Юнга:
а) Персона
б) Его
в) Самість
г) Супер-Его.

5.3. Завдання для самоконтролю до 3-го розділу

1. На відміну від радикальних біхевіористів Альберт Бандура вважає, що особистість формують усі нижче перераховані чинники, окрім:
а) поведінка людини;
б) індивідуальні характеристики;
в) спадковість;
г) вплив навколишнього середовища.
2. Якщо людина переконана, що її успіхи і невдачі регулюються зовнішніми чинниками, такими як доля, успіх, щасливий випадок, впливові люди і непередбачувані сили оточення, то, за теорією Дж. Роттера, її локус контролю:
а) екстернальний;
б) інтернальний;
в) позитивний;
г) негативний.
3. Автором соціально-когнітивної теорії особистості є:

- а) А. Бандура;
 - б) К. Левін;
 - в) В. Джемс;
 - г) П. Жане.
4. Будь-яка зміна у поведінці людини під час спостереження за «моделлю» відповідно до того, схвалюється чи засуджується поведінка «моделі» (наприклад, дитина стримує сльози, коли бачить, що мама сварить братика за те, що він плаче) у теорії А.Бандури має назву:
- а) самопідкріплення;
 - б) непряме підкріплення;
 - в) саморегуляція;
 - г) самоконтроль.
5. Вставте пропущене слово у твердження Дж. Келлі: «Більшість людей шукають друзів і коханих серед тих, чия складність відповідає їхнім власним показникам.
- а) соціальна;
 - б) когнітивна;
 - в) особистісна;
 - г) нейро-фізіологічна.
6. Людей, які використовують достатньо складну і диференційовану систему конструктів, чітко розрізняють себе та інших, розглядають поведінку інших з різних точок зору, їхні уявлення про інших складні та диференційовані, Дж. Келлі називав:
- а) когнітивно складними;
 - б) когнітивно простими;
 - в) егоцентричними;
 - г) конструктивними.
7. Дж. Келлі у «Теорії особистісних конструктів» презентує людину як:
- а) істоту, керовану фізіологічними потребами;
 - б) особистість, що прагне до самореалізації;
 - в) дослідника, мислителя, вченого;
 - г) суб'єкта діяльності і пізнання
8. Засновник теорії соціального научіння:
- а) А. Бандура
 - б) Дж. Роттер
 - в) А. Адлер
 - г) Б. Скіннер.
9. Основна ідея когнітивної теорії Дж. Келлі:
- а) ідея особистісних конструктів
 - б) ідея зміни мислення
 - в) ідея міжособистісних стосунків
 - г) ідея когнітивних процесів особистості

5.4. Завдання для самоконтролю до 4-го розділу

Уважно прочитайте визначення та вставте пропущені поняття:

1. – це фундаментальні одиниці особистості, що являють собою узагальнені диспозиції (схильності, готовності) реагувати певним чином.

2. Доволі яскраві характеристики особистості, які виступають будівельними блоками індивідуальності і є такими тенденціями у поведінці людини, які можна легко визначити, Г. Оллпорт назвав

3. Відмінність між позиціями вчених полягала у тому, що Г. Айзенк рухався від своєї гіпотези, що склад особистості визначають основні риси, а Кеттел вважав, що структуру особистості визначають принаймні рис.

4., за визначенням Г. Оллпорта, — це динамічна організація особливих мотиваційних систем, звичок, установок і особистісних рис індивіда, які визначають унікальність його взаємодії з середовищем, передусім соціальним.

5. Розвиваючи свою концепцію, Г. Оллпорт назвав індивідуальні риси, серед яких він виділив три типи: кардинальні, центральні і вторинні.

6. Такі риси, як активна позиція відносно дійсності; усвідомлення досвіду, здатність бачити події власного життя такими, якими вони є, не застосовуючи «психологічного захисту»; самопізнання; здатність до абстракції; постійний процес індивідуалізації; функціональна автономія рис; стійкість до фрустрації. властиві, вважає Г. Оллпорт.

7. Користуючись методом, Г. Айзенк і Р. Кеттел у своїх дослідженнях намагалися з'ясувати, як базова структура рис особистості впливає на її дії та поведінкові прояви.

8. Два основних типових критерії – та нейротизм були підтверджені не тільки Г. Айзенком, а й іншими дослідниками, що використовували свої власні підходи та методи.

9. Р. Кеттел зазначав, що на особистість впливають як ситуаційні чинники, так і ті групи, до яких вона належить. Він запропонував спеціальний термін на позначення діапазону рис, з допомогою яких може бути охарактеризована окрема група, –

10. визначають схожість поведінки незважаючи на плин часу та зміну ситуацій: товариська людина буде спілкуватися зі знайомими і незнайомими людьми, на роботі і в колі друзів, її сприйматимуть такою і друзі дитинства і співробітники.

5.5. Завдання для самоконтролю до 5-го розділу

1. Карл Роджерс рекомендував психотерапевту орієнтуватись на норми клієнта, а не на загальноприйняті норми поведінки у тій чи іншій ситуації, не нав'язувати свою думку клієнту, а підводити його до правильного рішення, яке той прийме самостійно. Цей напрямок отримав назву:

- а) психоаналіз;
- б) клієнтцентрована терапія;
- в) транзактний аналіз;
- г) кризова терапія.

2. На думку Віктора Франкла рушійною силою людської поведінки і розвитку особистості є пошук:

- а) безпеки;
 - б) смислу життя;
 - в) свободи;
 - г) страждання.
3. Абрахам Маслоу головною характеристикою особистості вважав потяг до:
- а) безпеки;
 - б) визнання;
 - в) самореалізації;
 - г) агресії.
4. Перераховані потреби є складовими ієрархії потреб, згідно Абрахама Маслоу, окрім:
- а) потреба в безпеці;
 - б) потреба в любові і прихильності;
 - в) фізіологічні потреби;
 - г) потреба у домінуванні.
5. Із поданих понять виберіть ті, які належать представникам гуманістичного напрямку в психології:
- а) самооцінка, смисл життя, самореалізація, ієрархія потреб;
 - б) самооцінка, ієрархія потреб, проекція, риси особистості;
 - в) смисл життя, фізіологічні потреби, само актуалізація, лібідо, інструментальні риси.
6. Праці «Мотивація і особистість», «Релігії, цінності та вершинні переживання» написані:
- а) А. Маслоу;
 - б) К. Роджерсом;
 - в) Г. Олпортом;
 - г) В. Франклом.
7. «Вступ до логотерапії», «Психотерапія та екзистенціалізм» є найвідомішими працями:
- а) А. Маслоу;
 - б) К. Роджерса;
 - в) Г. Олпорта;
 - г) В. Франкла.
8. Вставте пропущене слово у твердженні А. Маслоу: «Я уявляю..... людину не як звичайну людину, якій щось додалося, а радше як звичайну людину, в якій нічого не можна відняти»:
- а) творчу;
 - б) психічно здорову;
 - в) самоактуалізовану;
 - г) самодостатню.
9. На думку А. Маслоу механізми психологічного захисту:
- а) сприяють самореалізації особистості;
 - б) перешкоджають особистому зростанню;
 - в) допомагають зберегти психічне здоров'я особистості.

5.6. Завдання для самоконтролю до 6-го розділу

1. Яке з тверджень належить Л. С. Виготському:
 - а) навчання йде за розвитком;
 - б) змінюючи методи і зміст навчання, не можна істотно змінити розумовий розвиток дитини;
 - в) навчання веде за собою розвиток.
 - г) навчання відбувається лише у тому випадку, коли існує зовнішнє чи внутрішнє підкріплення.
2. Спроможність дитини самостійно розв'язувати завдання у теорії Л. С. Виготського позначається терміном:
 - а) зона найближчого розвитку;
 - б) актуальний рівень розвитку;
 - в) когнітивний розвиток.
3. Яку діяльність О. М. Леонтьєв назвав провідною:
 - а) найулюбленішу, найцікавішу для дитини діяльність;
 - б) діяльність, у зв'язку з якою відбуваються найголовніші зміни у психіці дитини і підготовка до нового етапу розвитку дитини;
 - в) діяльність, яка посідає найбільше місце в житті дитини.
4. С. Л. Рубінштейн розробляв принцип єдності свідомості і
 - а) діяльності;
 - б) несвідомого;
 - в) самосвідомості;
 - г) умов життєдіяльності.
5. Вчений психолог, організатор психологічної науки в Україні. Створив науково-дослідний інститут психології України, який носить його ім'я.
 - а) Г.О.Балл;
 - б) С.Д.Максименко;
 - в) Т.М.Титаренко;
 - г) Г.С. Костюк
6. Український вчений, засновник генетичного напрямку дослідження особистості:
 - а) С.Д.Максименко;
 - б) Т.М.Титаренко;
 - в) Г.С. Костюк;
 - г) Т.С.Яценко.
7. Центральні психічні зміни, які виникли у психічній діяльності і характеризують перебудову особистості на новій основі, називаються:
 - а) новоутворення віку;
 - б) провідна діяльність;
 - в) соціальна ситуація розвитку;
 - г) сенситивний період.
8. Назвіть автора теорії, основне положення полягає в тому, що особистість, психіка і свідомість людини – це єдність відображення об'єктивної дійсності і ставлення людини до неї.
 - а) С. Л. Рубінштейн;

- б) В. М. М'ящев;
 - в) Б. Г. Ананьев;
 - г) О. М. Леонтьев.
9. Спроможність дитини самостійно розв'язувати завдання у теорії Л. С. Виготського позначається терміном:
- а) зона найближчого розвитку;
 - б) актуальний рівень розвитку;
 - в) когнітивний розвиток.
10. Засновник раціогуманистичного підходу дослідження особистості:
- а) Г.О.Балл;
 - б) С.Д.Максименко
 - в) Г.С.Костюк
 - г) Л.С.Вигодський

Питання до заліку

1. Предмет і завдання психології особистості.
2. Аналіз поняття особистості . Особистість як об'єкт досліджень персонології.
3. Методи досліджень та оцінювання в психології особистості.
4. Багатомірна цілісна модель особистості. Структура особистості.
5. Співвідношення понять: людина, індивід, особистість, індивідуальність
6. Фактори та механізм розвитку особистості.
7. Поняття та механізм соціалізації.
8. Соціальні фактори розвитку особистості.
9. Психодинамічний напрямок у теорії особистості.
10. Психоаналітична теорія особистості Зігмунда Фрейда
11. Структура особистості за З. Фройдом.
12. Психосексуальні стадії розвитку особистості за З.Фройдом.
13. Захисні механізми психики за З.Фройдом .
14. Підхід З. Фрейда до тлумачення сновидінь.
15. Підхід К. Юнга до вивчення особистості.
16. Структура особистості в теорії К. Юнга
17. Комплекси особистості та архетипи в аналітичній теорії К. Юнга
18. Індивідуація як мотиваційна сила розвитку особистості за К. Юнгом.
19. Цілістність особистості в теорії А. Адлера.
20. Почуття неповноцінності та соціальний інтерес головне джерело розвитку особистості в теорії А. Адлера.
21. Епігенетична теорія особистості Еріка Еріксона.
22. Основні стадії психосоціального розвитку особистості в теорії Е.Еріксона.
23. Соціокультурна теорія особистості К. Хорні.
24. Невротичні потреби та типи особистості в теорії К.Хорні.
25. Гуманістичний психоаналіз Е.Фромма, основні положення і принципи.
- 26.Основні положення теорії оперантного наочіння Б. Скіннера.
27. Респондентна та оперантна поведінка в теорії Б.Скіннера.

28. Основні принципи соціально-когнітивної теорії А. Бандури.
29. Диспозиційна теорія особистості Г. Оллпорта.
30. Пропріум: розвиток самості. Стадії розвитку пропріуму за Оллпортом.
31. Структурна теорія особистості Раймонда Кеттела.
32. Теорія типів особистості: Ганс Айзенк.
33. Теорія соціального наuczіння Дж.Роттера, основні положення та принципи.
34. Інтернальний та екстернальний локус контролю в концепції Дж.Роттера.
35. Теорія особистісних конструктів Дж.Келлі.
36. Гуманістично-феноменологічний напрямок у теорії особистості.
37. Основні принципи гуманістичної психології А. Маслоу.
38. Теорія самоактуалізації Абрагама Маслоу.
39. Дефіцитарна мотивація і мотивація зростання в теорії А.Маслоу.
40. Феноменологічна теорія особистості К. Роджерса.
41. Поняття «Я»-концепція в теорії К. Роджерса.
42. Екзистенційні теорії особистості. Ролло Мея.
43. Особистість у логотерапії Віктора Франкла.
44. Особистість в контексті системно-діяльнісного підходу (Л. С. Виготський, О. М. Леонтєв, Г.С. Костюк).
45. Сучасні теорії особистості вітчизняних психологів (Г.О. Бал, С.Д. Максименко, Н.В. Чепелева, Т.С. Яценко).
46. Сучасні теорії особистості психологів США і Європи

Критерії оцінки знань студентів

1. під час семінарського заняття

5 бали отримує студент, який повно, логічно і послідовно розкриває зміст питання, активно бере участь в дискусії впродовж усього заняття

- відповідь свідчить про всебічні, систематизовані, глибокі знання,
- вільно володіє теоретичними основами і термінологією,
- правильно застосовує одержані знання для розв'язання практичних завдань;

- творчо вирішує поставлені завдання,
- гнучко використовує міжпредметні зв'язки в узагальненні інформації,

3 бали виставляється студенту за умови, що він:

- володіє понятійним апаратом з теми,
- правильно розкриває основний зміст матеріалу, але у відповіді припускається помилок,
- у цілому вирішує поставлені завдання, правильно використовує знання при розв'язанні практичних завдань але допускає 1 - 2 незначні помилки;

2 бали виставляється, якщо студент в основному:

- Бере участь у дискусії, але припускається помилки,
- зміст окремих питань викладає частково, непослідовно,
- відповідь виявляє прогалини у знаннях.

1 бал отримає студент, якщо він присутній на занятті, але не бере активну участь в обговоренні питань.

2 Критерії оцінювання реферату:

Максимальну оцінку 10 балів студент отримує, якщо оформлення та зміст реферату відповідає загальним вимогам:

- відповідність змісту роботи теми реферату;
- знання досягнень науки, монографічної та періодичної літератури за темою;
- грамотність, науковий стиль викладання;
- логічність і аргументованість викладення матеріалу;
- несуперечливість понятійного апарату;
- інформативність і наочність поданого матеріалу в таблицях, схемах, рисунках.
 - представленість результатів роботи у висновках;
 - відповідність висновків поставленим завданням.
 - Відповідність оформлення роботи вимогам державного стандарту;
 - чіткість, логічна послідовність і структурованість тексту;
 - правильність оформлення графічного матеріалу (таблиць, рисунків тощо).

Оцінювання усної доповіді

- чіткість викладання змісту реферата на захисті ;
- правильність відповідей на запитання;
- уміння вести дискусію;
- володіння професійною мовою і термінологічне відповідність.

3 Критерії оцінювання мультимедійної презентації:

Максимальну оцінку 10 балів студент отримує, якщо оформлення та зміст презентації відповідає наступним вимогам:

- повнота розкриття теми;
- структуризація інформації;
- наявність і зручність навігації;
- відсутність граматичних, орфографічних і мовленнєвих помилок;
- відсутність фактичних помилок, достовірність поданої інформації;
- наявність і правильність оформлення обов'язкових слайдів (титольний слайд, зміст, список використаних джерел);
 - оригінальність оформлення презентації;
 - обґрунтованість і раціональність використання засобів мультимедіа та анімаційних ефектів;
 - придатність презентації для обраної цільової аудиторії;
 - грамотність та естетичність використання кольорового оформлення;
 - використання авторських ілюстрацій, фонів, фотографій, відеоматеріалів;
 - грамотність і чіткість мовлення;

- наявність, обґрунтованість і доцільність використання фонового звуку;
- розміщення і комплектування об'єктів;
- єдиний стиль слайдів.

Оцінка оголошується одночасно всім студентам, які захищали реферат або презентацію, в день захисту.

4. Критерії оцінювання тестових завдань:

5 балів – кількість правильних відповідей – від 91 до 100%

4 бала – від 90 до 75%

3 бала – від 60 до 74%

2 бал – 59-35%

1 бал – менш 34% правильних відповідей.

5 Критерії оцінювання підсумкового контролю

На «відмінно» (5 балів) оцінюється відповідь, в якій студент продемонстрував коректне володіння термінологією, ґрунтовні систематичні знання курсу, аналізує основні теорії особистості, вміння логічної послідовно викладати теоретичний матеріал та вміння співвідносити його з практичними завданнями соціальної роботи.

На «добре» (4 бала) оцінюється відповідь, в якій студент виявив повні знання теоретичних основ відповідно до програми курсу, обізнаність щодо структури, основних механізмів розвитку особистості, знання основних теорій особистості.

На «задовільно» (3 бала) оцінюється відповідь, в якій студент виявив часткові знання щодо структури, механізмів розвитку особистості та основних теорій особистості.

На «незадовільно» (1-2 бала відповідно «FX» оцінки ECTS) оцінюється відповідь, в якій студент виявив поверхові знання з теоретичних основ курсу, невміння пояснити будь-які механізми розвитку особистості, не може назвати відомих персонологів.

Рекомендовані джерела інформації

Навчальна:

1. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. 276с.

Основні

1. Бочаріна Н.О. Психологія особистості: навч. посібник. Переяслав-Хмельницький, 2014. 188 с.

2. Варій М. Й. Психологія особистості: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.

3. Гордієнко В., Коpecь Л. Психологія особистості в біографіях, подіях,

- портретах: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: «Києво-Могилянська академія», 2007. 304 с.
4. Копець Л. В. Психологія особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
5. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2007. 360с.
6. Максименка С.Д., Зливков В.Л., Кузікова С.Б. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія. Суми : СумДПУ, 2015. 430 с.
7. Мельничук, Р.Ф. Пасічняк, Вольнова Л.М. Психологія особистості: Хрестоматія: Навч. посіб. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 532 с.
8. Рыбалка В.В. Теории личности в отечественной философии, психологии и педагогике: Пособие. Житомир: Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2015. 872 с.
9. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

Додаткові

1. Балл Г. А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии. Київ; Донецк, 1993. 32 с.
2. Дуткевич Т. В., Яцюк В. А. Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій та практикум): Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2006. С. 176–181.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: посібник. Київ: Академвидав, 2003. 448 с.
4. Семиченко В. А. Психологія особистості: навч. посібник. Київ: Видавець Ешке О.М., 2001. 427 с.
5. Титаренко Т.М. Горностай П.П. Психологія особистості: Словник-довідник. Київ: Рута, 2001. 320 с.
6. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2006. 382 с.

Інформаційні ресурси

1. Папка курсу на Google-диску в Classroom.
2. <http://catalogue.nplu.org> – Національна парламентська бібліотека України, каталог книжкових та спеціальних видань.
3. <http://www.gntb.n-t.org> – Державна науково-технічна бібліотека України.
4. www.nbuv.gov.ua/ – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського.
5. Directory of Open Access Books [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.doabooks.org>
6. Цифрова бібліотека тематичних текстових збірок [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.twirpx.com>